

За сприяння МЗС Інститутом трансформації суспільства забезпечується відкриття мережі Центрів євроатлантичної інтеграції в регіонах України. Наразі вже функціонують 12 таких регіональних центрів, зокрема у Чернігові, Житомирі, Луцьку, Сумах, Рівному, Вінниці.

МЗС України продовжує реалізацію проекту «НАТО – це не штаб-квартира, це – держави-члени», у рамках якого здійснюються ознайомчі візити до нових країн – членів НАТО журналістів регіональних телевізійних ЗМІ України. За результатами цих візитів на регіональних телеканалах демонструються матеріали, присвячені висвітленню життя у країнах, які нещодавно приєдналися до Альянсу.

На замовлення МЗС були створені анімаційні відеоролики про НАТО, які демонструвалися по телебаченню під час проведення Євро-2008.

Згідно із соціологічним дослідженням, проведеним центром «Тейлор Нельсон Софрез Україна» за ініціативою «Дзеркала тижня», 31,4% українців виступають за якнайшвидший вступ нашої держави до НАТО (18,2% – однозначно «за»; 13,2% – «за», однак з певною часткою сумніву). При цьому 63,1% опитаних є опонентами швидкого зближення з Альянсом (51,4% – рішучі противники; 11,7% – відносні противники). Аналогічні результати засвідчило й опитування, проведене 13–24 листопада 2008 року на замовлення МЗС Соціологічним консорціумом під керівництвом Інституту трансформації суспільства: 30,2% – «за» і 59,6% – «проти»; водночас 45,4% опитаних вважають, що Україні не слід відмовлятися від вступу до НАТО задля збереження до-

бросусідських відносин із Російською Федерацією. Крім того, за даними цього ж опитування, 57% респондентів вважають, що Україна сьогодні не здатна захистити себе власними силами. Протилежну думку висловили 28,9% опитаних.

Таким чином, результати наведених опитувань свідчать про зростання порівняно з квітнем-травнем 2008 р. підтримки курсу на вступ до НАТО більш ніж на 10% (з 20–22%).

Під час зустрічі міністрів закордонних справ країн – членів Альянсу 2–3 грудня 2008 р. у Брюсселі глави країн – членів НАТО позитивно оцінили успіхи, досягнуті Україною в період інтенсивної взаємодії. Було ухвалено рішення розробити річну Національну програму допомоги нашій країні з проведення реформ, необхідних для вступу до Альянсу. У зв'язку з наданням можливості використання цього інструменту євроатлантичної інтеграції Україна має продемонструвати свою здатність відповідати вимогам НАТО і відповідно повністю виконати програму до кінця 2009 року.

За словами міністра закордонних справ України Володимир Огризка, для допомоги в розробці Національної програми Україна – НАТО в березні 2009 р. нашу країну відвідають представники Секретаріату НАТО. Незважаючи на те, що програма на 95% ґрунтуватиметься на річних планах Україна – НАТО, які ми виконували в попередні роки, Національна програма передбачає набагато тісніше співробітництво між Україною та Альянсом, а отже, необхідно детально проробити всі її положення.

Віталій Олуйко,

доктор наук з державного управління, професор,
академік Української академії наук з державного управління,
Заслужений юрист України, депутат Хмельницької обласної ради,
народний депутат України 4-го скликання

Роль вищих навчальних закладів у процесі євроатлантичної інтеграції України

3 грудня 2008 року в Брюсселі відбулось засідання Північноатлантичної Ради НАТО, в рамках якого пройшло засідання Комісії Україна – НАТО за участю міністра закордонних справ України В. Огризка. Результат зустрічі продемонстрував послідовність відносин між Північноатлантичним альянсом (НАТО) і Україною, які розпочалися від моменту здобуття нашою державою незалежності в 1991 р. Новий поштовх розвитку ці відносини отримали після затвердження Плану дій Україна – НАТО в листопаді 2002 року, метою якого є чітке визначення стратегічних цілей і пріоритетів нашої країни на шляху до цілковитої інтеграції в євроатлантичній структурі безпеки та забезпечення стратегічних рамок для поточної і майбутньої співпраці. У Брюсселі також було відзначено прогрес, досягнутий Україною у просуванні шляхом євроатлантичної інтеграції, та висловлено готовність НАТО сприяти проведенню реформ, необхідних для набуття нашою країною членства в

Альянсі. З огляду на це планується посилити центральну координуючу роль Комісії Україна – НАТО через внесення відповідних змін до Хартії про особливе партнерство України з НАТО.

Водночас, за даними соціологічного опитування, проведеного 13–24 листопада 2008 р. на замовлення українського зовнішньополітичного відомства Інституту трансформації суспільства, до проведення якого було залучено керівників науково-дослідних, експертних та університетських соціологічних центрів із різних регіонів України, лише 30,2% громадян є прихильниками вступу нашої країни до Північноатлантичного альянсу. Така невідповідність державної політики і громадської думки обумовлена насамперед тим, що населення має дуже низький рівень поінформованості про те, що таке НАТО та яку він відіграє роль у сучасному світі. Як з'ясувалося у ході соціологічного опитування, проведеного Фондом Демократичні ініціативи та фірмою Юк-

рейніан соціолоджі сервіс, за власною самооцінкою вважають себе добре поінформованими 18% опитаних, дещо поінформованими – 40,5%, а 40% громадян України зізналися, що мало або й зовсім не поінформовані стосовно цього питання.

Лише незначна частина респондентів дала правильні відповіді про те, що в НАТО рішення ухвалюються консенсусом (14%) та що воно не розпочинало нинішню війну в Іраку (16%); і тільки 3% громадян знають, скільки країн входить до Альянсу.

Невисокий рівень підтримки населенням проголошеного державною владою курсу на вступ України до НАТО обумовлений як низькою поінформованістю, так і часом дезінформованістю наших громадян про Північноатлантичний альянс. Тож очевидно є необхідність поширення достовірних знань про діяльність НАТО, його історію та завдання.

Указом Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 листопада 2005 року «Про невідкладні заходи щодо подальшого розвитку відносин України з Організацією Північноатлантичного договору (НАТО)» від 27 грудня 2005 року № 1861/2005 передбачено включення до змісту вищої освіти питань, пов'язаних із проблемами міжнародної безпеки, діяльністю НАТО та Європейського Союзу, співробітництвом України з цими міжнародними інституціями.

Постановою Кабінету Міністрів України від 28 травня 2008 року № 502 затверджено Державну цільову програму інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції України на 2008–2011 рр. Метою програми є сприяння виконанню завдань євроатлантичної інтеграції нашої держави, створення умов для свідомого самовизначення громадян щодо приєднання України до НАТО, забезпечення інформаційної підтримки державної політики на вступ до Альянсу.

Отже, держава визнає, що великі можливості для формування позитивної громадської думки відносно євроатлантичного вибору мають вищі навчальні заклади України.

Національним координатором співробітництва України з НАТО у сфері освіти є перший заступник міністра освіти і науки України. Але наявність координаторів процесу інформування населення про євроатлантичну інтеграцію у вищих органах влади не додає успіху просуванню ідеї вступу України до Північноатлантичного альянсу. Отже, сьогодні стає очевидно необхідність децентралізації цього процесу. І ВНЗ, на мою думку, мають відіграти ключову роль у здійсненні інформування населення про НАТО. Чому саме вони? Відповідь можна знайти знову ж таки в соціологічних дослідженнях. За їх даними, молодь є найбільш динамічною групою, яка здатна змінити своє ставлення до НАТО і яка водночас вважає себе найменш поінформованою щодо євроатлантичної інтеграції. Нинішні студенти – це основа завтрашньої інтелігенції. У них відсутні міцні негативні стереотипи щодо «ворожості» Альянсу. Вони, зазвичай, готові дослухатися до логічних аргументів. Отже, молодь – це потенційні голоси за вступ України до НАТО. Це саме та цільова група, прихильність якої потрібно найперше завойовувати на шляху до Північноатлантичного альянсу.

Для перетворення вищих навчальних закладів у фокуси євроатлантичного поступу України можна запропонувати ряд заходів.

Перше. До програм вищої освіти необхідно включити курси, які б висвітлювали питання, пов'язані з проблемами міжнародної безпеки, діяльності НАТО і Європейського Союзу, співпраці з цими міжнародними інститутами. Такий курс, наприклад, може мати назву: «Європейська та євроатлантична інтеграція України». Слід підготувати і видати підручники, початкові й методичні посібники з євроатлантичної інтеграції. Доцільно налагодити проведення серії семінарів для керівників ВНЗ, викладачів суспільних дисциплін з питань інтеграції в ЄС та НАТО; започаткувати лекторії з питань європейської та євроатлантичної інтеграції; запрошувати для виступів перед молоддю представників Міністерства закордонних справ України, членів Громадської Ліги Україна – НАТО, експертів, науковців тощо; організувати студентські курси на краще представлення переваг України в разі її вступу до європейських та євроатлантичних структур; сформувати у вузівських бібліотеках добірки книжок, журналів, інших матеріалів із зазначених питань.

Як показує практика, якщо предмети стосовно НАТО викладатимуться за звичною для сучасних ВНЗ схемою (лекції-семінари), то успіху не досягнути. Лише неординарний підхід, застосування інтерактивних методик викладання зазначених курсів, переконаний у необхідності вступу України до НАТО викладач можуть «запалити» у студентів віру в необхідність європейської та євроатлантичної інтеграції.

Друге. На базі провідних вищих навчальних закладів у всіх регіонах України доцільно створювати центри євроатлантичної інтеграції (ЦЄІ), які мають інформаційно-просвітницький характер діяльності та дають можливість:

- отримати регіональній громадськості об'єктивну інформацію про основні засади євроатлантичної та європейської моделі розвитку, про Північноатлантичний альянс і Євросоюз як головні механізми євроатлантичної та європейської системи розвитку;
- сформувати умови для проведення відкритих дискусій на різних рівнях (школи, ВНЗ, підприємства, громадські організації) щодо причин створення і діяльності НАТО;
- виробити всебічну світоглядну позицію серед інтелігенції, підприємців, громадськості, студентської молоді, школярів тощо;
- здійснювати інформаційно-просвітницьку діяльність в усіх місцевих громадах регіону.

Модель створення та діяльності регіональних ЦЄІ розроблена Інститутом трансформації суспільства (директор – Олег Соскін). Він докладає чимало зусиль, аби «запустити» такі центри в усіх областях країни. Зокрема, сьогодні регіональні ЦЄІ вже діють на базі Чернігівського державного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка, Полтавського університету споживчої кооперації України, Сумського державного університету, Білоцерківського національного аграрного університету, Миколаївського державного гуманітарного університету імені Петра Могили, Львівського інституту економіки і туризму. Такий центр наразі формується і в Хмельницькому університеті управління та права.

Головним постулатом діяльності ЦЄІ має бути активна просвітницька діяльність щодо НАТО. Недоцільно створювати центри євроатлантичної інтеграції лише для інформування тих, хто виявить бажання дізнатися про Альянс, адже, як показали минулі роки, таких людей досить мало. Інформація з питань євроатлантичної інте-

грації повинна поширюватися серед усіх верств населення. Мусить бути чіткий маркетинг переваг вступу до НАТО і зрозумілі відповіді щодо негативів такого вступу.

Третє. Вищим навчальним закладам належить провідна роль у підготовці кадрового потенціалу, здатного не лише провести інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції, а й забезпечити здійснення реформ, необхідних для отримання Україною членства в НАТО, та представляти нашу країну в міжнародних інституціях. З цією метою ВНЗ впроваджують обов'язкові програми вивчення офіційних мов держав – членів НАТО для державних службовців, які займаються питаннями європейської та євроатлантичної інтеграції; провадять перепідготовку і підвищення кваліфікації викладачів із питань європейської та євроатлантичної інтеграції; видають навчально-методичні посібники, періодичні видання з означеної тематики; сприяють налагодженню співробітництва між вищими навчальними закладами України і держав – членів НАТО, які здійснюють підготовку фахівців із питань європейської та євроатлантичної інтеграції.

Четверте. Вищі навчальні заклади в рамках укладених міжнародних договорів і урядових програм мають можливість з ознайомчими візитами відвідувати Євроатлантичні інституції. Наприклад, Хмельницьким університетом управління та права було розроблено Перспективний графік здійснення візитів науково-педагогічних працівників і студентів Хмельницького університету управління та права до штаб-квартир і країн – членів Ради Європи та Європейського Союзу на 2008–2009 роки. Відповідно до графіку візитів протягом жовтня-листопада 2008 року представники Університету відвідали Штаб-квартиру Ради Європи (Страсбург, Франція), Європейський Парламент (Страсбург, Франція), Європейський суд з прав людини (Страсбург, Франція), Європейський молодіжний центр (Страсбург, Франція). На квітень 2009 року заплановано візит до інститутів Євросоюзу та Штаб-квартири НАТО (Брюссель, Бельгія). Безпосереднє ознайомлення з організаційною структурою, пріоритетами, принципами і методами діяльності інституцій Північноатлантичного альянсу, Ради Європи, Європейського Союзу підвищить спроможність України інтегруватися до НАТО та європейської спільноти.

П'яте. Саме на базі вищих навчальних закладів варто проводити наукові конференції і студентські дебати з євроатлантичної тематики, зустрічі з представниками країн – членів Альянсу. Приміром, сьогодні популярними є Академії НАТО «Україна – НАТО: міфи та реальність», під час яких проводяться телемости зі штаб-квартирою НАТО у Брюсселі. У 2008 р. Академію вже приймали у Сімферополі, Донецьку, Одесі, Львові. Метою таких представницьких зборів є якнайширше інформування українського студентства, особливо майбутніх спеці-

лістів із міжнародних відносин, щодо цілей євроатлантичної інтеграції України, діяльності Північноатлантичного альянсу, а також залучення молоді до дискусії з проблемних питань у цій сфері.

У 2005 р. стартував проект «Створення доступу до інформації з питань міжнародної безпеки в регіональних університетах України», у якому взяли участь провідні університети з усіх регіонів держави.

Протягом останнього часу в Україні проведено низку міжнародних семінарів на тему: «Освітні аспекти реалізації Цільового Плану Україна – НАТО у структурах сектору безпеки держави». Вони були організовані спільними зусиллями Атлантичної Ради України, Міжнародного центру перспективних досліджень, Центру інформації та документації НАТО в Україні за підтримки Національного центру з питань євроатлантичної інтеграції при Президентові України, Ради національної безпеки й оборони України, Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України, Державної прикордонної служби України, Офісу зв'язку НАТО в Україні, Женевського центру демократичного контролю, а також низки посольств країн – членів НАТО в Україні.

У Хмельницькому університеті управління та права 31 жовтня 2008 р. відбувся інформаційно-просвітницький семінар на тему: «Роль суспільства в реалізації політики євроатлантичної інтеграції України», організований Інститутом трансформації суспільства за сприяння Міністерства закордонних справ України. Саме під час зазначеного семінару понад 100 студентів університету змогли вперше отримати фахову інформацію про євроатлантичну інтеграцію. Навіть на прикладі цього окремо взятого заходу можна було побачити ефективність подібних зустрічей.

Але, звичайно, без системної роботи в напрямі інформування з питань євроатлантичної інтеграції України, яка повинна проходити із залученням студентства, громадськості області, без підтримки з боку владних структур місцевого самоврядування справа інтеграції нашої країни в НАТО не зможе мати ефект, на який розраховує держава.

Таким чином, вищі навчальні заклади України можуть відіграти важливу роль у євроатлантичній інтеграції України. Водночас варто активізувати роботу з формування євроатлантичних орієнтацій студентської молоді. Зусиль, які сьогодні докладаються для цього, недостатньо для просування таких важливих ідей. Форми роботи вже напрацьовані. Це і публічні громадські обговорення, і лобістська діяльність, і проведення громадських акцій, і місцевий референдум, і робота спеціальних консультативно-дорадчих органів при органах влади, і вивчення громадської думки тощо. Але потрібно, щоб форма набула реального змісту, здатного переконати мільйони громадян у перевагах вступу України до НАТО.

Модель створення та діяльності Центрів євроатлантичної інтеграції в регіонах України

Розробник Моделі – Інститут трансформації суспільства

Починаючи з 2000 року, Інститут трансформації суспільства (ІТС) здійснює комплексний аналіз питань євроатлантичної інтеграції України. Одним із результатів кропіткої діяльності ІТС стала розробка теоретичної моделі та практичного механізму створення і функціонування регіональних Центрів євроатлантичної інтеграції (ЦЄІ), що мають інформаційно-просвітницький характер діяльності та вертикально-горизонтальну структуру. Модель, розроблена ІТС, спирається на досвід держав – членів НАТО і не має аналогів у вітчизняній практиці. Наразі ІТС вже створив 12 регіональних ЦЄІ: Волинський, Житомирський, Миколаївський, Сумський, Чернігівський, Білоцерківський, Полтавський, Вінницький, Львівський, Одеський, Івано-Франківський, Хмельницький.